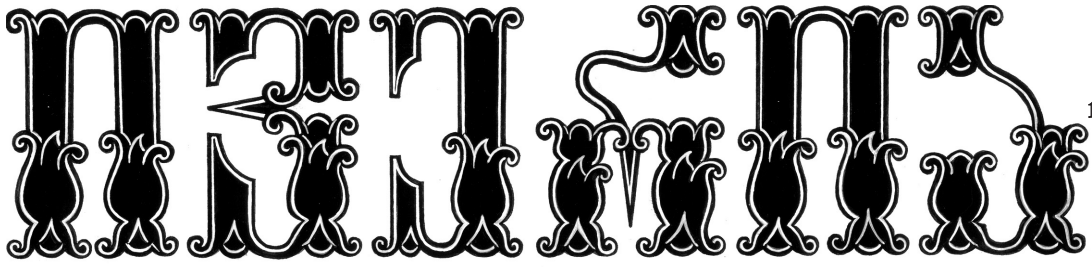

წელიწადი
პირველი

15 ნოემბერი
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

ფასი 1 ლარი

ბათუმის ხუთშაბათობით

ხელის მოწმობა: ტფილისს, „ივერიის“ რედაქციაში, მთაწმინდის ქუჩაზე, შიოყვის სასახლის წემოდ. № 11
ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

<p>„ივერიის“ ფასი 1877 წელს. ათი თვისა, გაზეთით და გაზეთით... 6 მან. — თითო ნომერი..... — 15 კაპ.</p>	<p>თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია განსწორებს და შეამოკლებს დასახელებს გამოცემის წერილებს. განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.</p>
---	---

საძიებელი: I. საქართველოს მატთანე. — II. ომის ამბები.—III საზოლიტიკო მიმოხილვა.—IV. დიდოელების არეულობა და კახეთი (შემდეგი). —V. ბრძოლა ომის დასაწყობლად (შემდეგი) — VI განცხადებანი.

საქართველოს მატთანე

(„ივერიის“ კორრესპონდენტები.)

გუბილა — 31 აგვისტო. თუ რა რამოდენად სწვლის კაცს დროება, გამოცდილება და მაგალითები, ამას გვიჩვენებს შემდეგი შემთხვევა.

ზირველად რომ მამასახლისების და სოფლის მმართველების ამორჩევა დაარსდა ჩვენს სოფლებში მაშინ ამორჩია ჩვენმა კუხის საზოგადოებამ (ქუთაისის დაბლა 22 ვერსტზე) ერთი კაცი მამასახლისად რომელიც გვარიანად ასრულებდა თავის თანამდებობას. ამას ის შემთხვევა გვიმტკიცებს, რომ იგივე კაცი წრეულსაც ამორჩიეს მამასახლისად. მაგრამ ისრე სასიკვდილოდ ფერი ეცვალა ჩვენს მტერს, ჩემო მკითხველო, როგორც ეს მამასახლისის წრეულს შეიცვალა. ვინ იცის, ეგება წრევანდელი წელიწადის ბრალია!.. ეს კაცი გაფიცდა, მაგრამ როგორ გაფიცდა?! საკმეულის ხესავით აენტო... მე გეტყვით ფული ვერ შეკრება თუ, როდესაც მოითხოვს ფული ორიოდ კაცის გამოსაწეობად დრუქინისათვის.. თითო კაცისათვის

ას-ასი მანეთიც შეაგროვა ცხენ იარაღის გარდა! მაგრამ შვიდ-შვიდი თუძანი კი დაურთვა; და როდესაც ზოგიერთმა ანგარიში მოსთხოვა, გაფიცდა, იმავე წუთს სატუსალოში აკვრევინა თავი თავგამოდებულ კაცებს და ორი კვირის შემდეგ გამოუშვა, ესე იგი მაშინ, როცა დარწმუნდა, რომ აწი დაავიწყდებოდათ წინააღმდეგობა.

„წითელის ჯვარის საზოგადოებისთვის ფულის შეკრებას თავს იდგა ჩვენმა მამასახლისმა და შეკრება კიდევ, მაგრამ...მაგრამ კამბეხები იეიდა და ურმები გააწყო! ახლა კამბეხებიც ჰეავს და ურმებიც, მაგრამ რა წაიღოს ზუგდიდში?—თივა —თივის წაღებით ფულს კი მოიგებს, რადგან ერთს ორად გაჰვიდის, მაგრამ რითი იეიდოს ევ თივა?—ფულით.—სად არის ფული?—გლეხებს აქვთ: მაინც ხომ უნდა გარდაინადონ გლეხებმა სახანო ფული, და ის არა ჰსჯობია, რომ ეს ეს ფული ეხლავე, ესე იგი, წინააღმდეგ, ვადაწედ უწინარეს შეიკრიბოს; იმით მამასახლისმა თივა იეიდოს, გასეიდვით ფული მოიგოს, მოგება თავისთვის დაიტოვოს და თავნი სახინაში გაეზავნოს? ძლიერ კარგი მოგონებაა?! ჰო, ერთი რამ კია დასადონებელი: დვდლის ფულს და სახინისას ერთად ვერ შესძლებენ გლეხები, მაგრამ, რაუყოთ? ზოგი გლეხებმაც გაიჭირონ გარდასახადი და ზოგი დვდლებმაც მოითმინონ გლეხების გამდიდრებამდე. კარგი მოფიქრებაა?! რა უძავს?

ნახევარი წელიწადი ძლივ არის, რაც ეს კაცი მეორედ ამოიწიეს მამასახლისად და, როგორც ხედავთ მკითხველო, და ქვემოთვე დაინახავთ, ბევრი მოხერხება გამოიჩინა. ბევრს კარგს შეძრევია ვინახავთ, თუ აქაურმა ბედმა მამასახლისის საკეთილოდ იმუშავა და არ გამოცდვალეს ამ სამს წლამდის და თუ ამასთანავე მისი საკუთარი სიტუაციები გამართლდა „რაც უნდა ეცადნეთ, ჩემს წინააღმდეგ ვერას გააწურობთ, რადგან მაზრის მმართველი მე მწუკლავსო და „ხედ წამწამხედ უხივარო.“ მართლაც ერთმა გლეხმა უჩივლა ამ მამასახლისს, თავის საჩივარში ეოველი მისი მოქმედება გამოამკლავა და ჰსთხოვდა, ეოველივე გამოემიებიათ, რომ კ უ ხ ი ს საზოგადოების ერთობას ჭეშმარიტება ეხვეებინა. გამოძძიებელიც მობრძანდა, მაგრამ...ჯერნახობით ხალხი ძლიერ ნახობს, რომ ეს კაცი მამასახლისად აიწიან. ნახობს მეტი, მაგრამ ჯერ ვერაფერი გაუწევია.

ამ მამასახლისის სრიკებს ვინ ჩამოჰსთვლის?

ერთიც კიდევ. ჩვენში ერთი გლეხის ცალი მარჩიელობდა (მკითხაობდა). ეს რომ მამასახლისმა გაიგო, დედა-კაცს დაჭერა და დატუსაღება დაუბირა, მკითხავი რათა ხარო, როდესაც ეს ცრუ-მორწმუნეობაა და ძლიერ მავნებელიაო. დედა-კაცს შეუთვლია: „მე წამალს ვიძლევი და თუ არ მომიჩიენია, იმით ჯერ არავინ მომიკლავსო. ამას ჩემი მეზობლებიც დამტკიცებენო.“—მაშ თუ აგრეა, მე შემიძლია, შენ ექიმობაც დაგიტკიცო, თუ... (აქ ზირობა). ახლა ეს დედაკაცი მამასახლისის ბეჭდით დამტკიცებულის ქალადღით ექიმიც არის და ფერმაღიც! აგრე ჰსჯობს ჩვენი მამასახლისი ცრუ-მორწმუნეობას სოფლებში! საწუალი სოფლებები კი ამას იძახიან: „შეცოდეთ ბატონებო, რომ ეს კაცი მამასახლისად ამოვიწიეთ, და შეგვინდვეთ და გამოგვაცნველინეთ!“

ჯინანიში— 30 აგვისტო. თქმა აღარ უნდა, რომ ჩვენში შკოლები გამართვა და სამუდამოდ დადგინება ჯერ კიდევ ძნელი საქმეა; ხოლო სასოფლო შკოლების

მასწავლებლები რამოდენად უადვილებენ სოფლებს ამ ძნელს საქმეს და შკოლების დღევრეობას ხელს უწეობენ ამას შემდეგი შემთხვევა გვიჩვენებს.

ჯინანისში (ქუთაისის დასავლეთით არის) რაც სასოფლო შკოლა გაიხსნა, ახლა მეორე წელიწადია ამ შკოლას აქამოდე ქუთაისის სასულიერო კლასში კურს დასრულებული ემაწვილი კაცი ჰეავს მასწავლებლად—ს. შენგელია ეს კაცი, მის მაგიერ რომ შავირდებს და მათ მამებს საჭირო წიგნების ეიდვა გაუადვილოს,—ექვს შაურთან წიგნებში ცამეტ-ცამეტ შაურს ღებულობს.

მისი შავირდები დილაობით წიგნებთან ერთად ხის თოფსაც მიათრევენ, რომ უფ. შენგელიამ შავირდებს, „ნაღვა“ და „ნაზრავა“ ასწავლოს სხვათა გასაკვეთთა შორის. ახლად შემოსულს შავირდს თუ ორ აბაზიანი წაბლის ხის თოფი არ ექნა, შკოლაში არ მიესვლება. ამ ხის თოფებს ერთი დურგალი აკეთებს ჯინანშივე, რადგან გამოჩინამს ხედავს.

მუშაობა (გიმნასტიკა) რომ კვირამი ერთხელ ჰქონდეს შკოლას ხომ კარგხედ მეტი იქნება, მაგრამ სხვა გარდასახადებთან კიდევ რომ ორ-ორი აბაზი და ზოგჯერ ოთხიც ხის თოფისთვის ხედ წაედვას გლეხს ზურგზე,— ეს ვერაფრად მოუხდება გლეხის ჯიბეს.

მარტო ახალს ჰედალოლებზე ვერ დაფუძნებულნი უფ. შენგელია და ძველებისთვისაც ჩამოურთმევია შემდეგი: ემაწვილებს დანაშაულისათვის ბამბის ძაფით და ისიც დამზალით აბამს სტოლის ან სკამის ფეხზე; თუ ემაწვილს უეცრად ძაფი შემოაწვდა, მაშინ კი სიმინდის ან ლობიოს მარცვლებზე უნდა დაიჩოქოს.

ზარმაცობის გასაკვეთად შავირდები თურმე შორს არ მიდიან, რადგან ზარმაცობის მაგალითს მასწავლებელშივე ჰპოულობენ.

საზოგადოებას ეს ეოველი შუტევა; სამდურავის მეტი ჯერ არა ისმის რა. ესეც კარგია მით, რომ სამდურავს ზოგჯერ კარგი საქმეც შეუდგება ხოლმე. მაგრამ საქმე იძახია, რომ ჰედალოლად დაბადებულნი კაცები (უფ. შენგელიაც ხომ მათის გვარისა უნდა იყოს!..) რაც უნდა უკეთ უარვისობისა გამო, —

მანინჯ ზედლოლობას თავს არ დაანებებენ. ესეთია იმათი წესი უფ. ს. მენგელიაძე, თუ ჯიხაისში გულის მოაუვანინებენ, სხვაგან გარდავა მასწავლებლად, რადგან მე და თქვენ, მკითხველო, ვერ შევეცდებით შეუძლებლობისა გამო და სხვების (მოცილეების) უმეტესი ნაწილი და იგივე მენგელიები არიან.

ბაკვრი

საშინელი ჭირიანობა არის თითქმის მთელს კახეთში როგორც საქონლისა, ეგრეთვე ხალხისა. ბევრს ოჯახისშვილს დააბანა ამ წვეულმა ჭირმა ხელი თავის საქონლიდგან. საითაც კი გაივლით ესლა სოფელში, გზას ვერ აუქცევთ მკვდარს საქონელს, ასე რომ იმათ სამაგულს სუნს გულშეუღონებლივ მხელად მოჰჩხებით, თუ ზატარა მგონობარე ენოსვის ზატრონიცა ხართ, მკითხველო. ჭირი უფრო ვრცელდება, რადგანაც მკვდარი ჭირიანი საქონელი სოფლის ორღობეებში არის გაშლილი, სადაც დადის უავათმეოფო საქონელიც. ძალიან გასჭირებია დალოცვილს ადგილობითს მთავრობას, რომ აუკრძალოს ჭირიანი მკვდარი საქონლის გაშლა შიგ შუაგულს სოფელში!.. არ ვიცი, რას უუურებს და რას უცდის აქაური მმართველობა. ერთის სიტყვით ეველა უიმედოთდა არის ესლა საქონელზე და ეველა ჰსდრილობს გაჰვიდოს როგორმე, თუნდა ძრიელ იეუათაც.

საქონელი, თორემ ხალხს კი განა ხეირი დაეყარა წლეულ კეხეთში! ჯერ ევავილმა და წითელამ გასწევითა ხალხი და ახლა სისხამ დაუთავა ხელი. ხომ ასე გაეველო მუსრი კახეთსა და უუურეთ ჩვენის მხრის დოკტორების ოლიმპიურს არხეინობას! მაგრამ იმათ არ ენადვლებათ,— კარგი ჯამაგირი არ აკლიათ და ტკბილი აუძღვრეველი ცხოვრება!

მე საშინლად მეჯავრება ერთფერობა და ერთსახობა. წვეულმა ჩემმა ბედმა იცის ესე და ცდილობს ეოველთვის, საცა წავალ, ერთი და იგივე სანახობა დამახვედროს. ამ ზაფხულს

ორჯერ მომიხდა ფშაველადისეურსედ (სოფლებია თელავის უეზდში) გავლა და ორჯერვე ერთი და იგივე შესანიშნავი ამბავი დამხვდა: ჩაფარი ჰმვლეზავდა გლეხებს ჩერქეზულის მათრანით. დასწევულა დმერთმა, ჩემს ფეხზედ მოჰხდება ხოლმე ამ სოფლებში ეს უბედურება, თუ სულ ესე არის? მინდოდა მესამეთაც გამეარნა ამ სოფლებისაკენა, მაგრამ ვაი თუ ჩემის გავლით კიდევ მექეინებინა გლეხები ჩაფრებისათვის! დაიძინე, თელავის მმართველობავ, ჩაფრების მათრანები და გლეხების ზურგები კარგ ნანას გეუბნებიან!

თუ ზოგან თელავის მანრაში ეოხალობენ ჩაფრები და მამასახლისები, ზოგან კი ისინი სულ დამბლაები არიან და ამათ მაგივრათ ეოხალობენ სოფლის მწერლები. აი მაგალითებრ ახმეტის მწერალს დიაკვანს ვასილ მაღალოვს ისე ჰეავს მამასახლისი და სუდიები დამონავებულები, რომ როგორც უნდა, ისე წაუვანინებს საქმეს და თუ იმის სიტყვა არ დაიჯერეს დაჰლანძღავს თურმე სუდიებ-მამასახლისსა და გამოვა გარეთ. მოდი და ნუ დაჰთანხმდებიან ისინიც თავიანთ მწერლის სიტყვას!

ცალ-ცალკე მოჩივარი ბატონს მართალი ეგონაო... სწორეთ რომ ასეა და ამის გამო სიმართლის ზოვნა ქვეყანაზედ ძრიელ მხელია! აი მაგალითებრ თელავის სასულიერო სასწავლებლის წევრი და მეუკუნავე (ეკონომოსი) მღვდელ მ. ხელავეი, რომლის აუარებელ ზატიონსებაზედ და საზოგადო საქმისთვის განწირულებაზედ მოგვითხრობს „ივერიის“ კორრესპონდენტი „...“ (იხილე „ივერიის“ 27 №). ორგან-სამგან მითხრეს, რომ ამ საზოგადო საქმის მომჭირნეს ადამიანს სასწავლებლისათვის ხელთსახოცის (საღფეტკის) ზირები შემოუკერვინებია თავისის მეუღლისათვის და თვითეულის შემოკერებაში თითო აბაზი უძღვია იმავე სასწავლებლის ფულიდამ. აბა მითხართ რომელს ერთს დაუჯეროს საწუალმა მკითხველმა?

თათარი ჯერ თავს არ მოიფხანსო და თუ მოიფხანს, სულ მოიგლეჯავსო, ამბოხ ერთი ანდაზა თათრებისა კი აბა რავიცი, და ჩვენს კახელებზედ კი შეიძლება ესე ვსთქვათ:—კახელი ჯერ თავს ვერ მოიფხანს და თუ მოიფხანს, სულ მოიგლეჯს. აი მაგალითებო, რისგამო ვამბობ ამასა: ამ ხუთიოდე თვის წინათ სად იყვნენ კახელები? ქვევრის ძირში ეძინათ. წელიწადში ორ-სამ კორრესპონდენციას ვერა წაიკითხავდით განეთი და ესლა კი ლამის არის აღარავინ მოასვენონ თავიანთის ევირილით. ეს ძალიან კარგია. მაგრამ ჰატარა ხანს უკან უეურე, როგორ მიიძინებენ „ქართველები.“ „ქართველურად ჩვენებურად.“

დ. რ.

თელავი 1 ენკენისთვის.

(შეძვეო იქნება).

ოფორბეთი. 3-ს ენკენისთვის.—ზირველი ენკენის-თვე როგორც მოგესხენებათ, გურულებისთვის განსაკუთრებითი მნიშვნელობის დღეა: ამ დღეს ისინი დადგეს ეძახიან იმ მოსახრებით, რომ ძველათ ამ დღიდან იწებოდა ახალი წელიწადი. წინაღამით ერთის ევირილით, ლოცვით და თოფის ცემით მიეგებებიან ამ დღეს და ახლაც როცა ომიანობაა და მტრის ჯარი კარზედ გვიდგა, არ დაივიწყეს გურულებმა ეს ჩვეულება, რისგამოც ახირებული მდგომარეობა წარმოხდგა. წარმოიდგინეთ ის დრო, როცა ბინდი ეცემა და დღე და ღამე ერთმანეთს შორდებიან და მასთან ძლიერ მოხშირებული წვიმა, იმ ხანისხამდის რომ კაცს კარში გამოხვლა უძნელდება, ამასთან დაურთევით ერთი ვაება, კიკინა და ვაის და უის ევირილი და თან აჩქარებული თოფის ცემა ეველა სოფლებში და ეველა ოჯახში ერთი და იმავე დროს, და მაშინ მიხვდებით, თუ რა ახირებული ფეთება დაემართებოდათ იმათ, ვინც ეს ხალხის ჩვეულება არ იცოდა განსაკუთრებით ამ დროში, როცა თავალური გაფაციცებით გვიჭირავს და არ ვიცით როდის რა დაგვემართება.

აბა რა იცოდენ, თქვენი ჭირიმე, რუსის აფიცრებმა, თუ გურულები ამ თოფის გავანა-გვუხით თავიანთ „ხაკვავეებს“ და „მავნე სულებს“ ემუქრებოდენ და ამინებდენ!

საუბედურთ ეველა იმათგანი ამ დროს განბეული იყვნენ თავ-თავიანთ ბინებზედ აქა-იქ, უმეტეს ნაწილათ ქალაქის მოშორებით და რასაკვირველია ვერედ გაფანტულებზედ უფრო ძლიერ იმოქმედებდა ეს ახირებული სროლა. ბევრი იმათგანი, ფერ-მიხდილი გარბოდენ ამ დროს თავთავიანთ უფროსებისკენ და თან გვარწმუნებდენ, რომ „ტრეოვანც“ ისმისო. რადგან ეს ჩვეულება ერთობ მავნებელია გურულებისთვის, ამისარვის არ შეიძლება ორიოდე სიტყვა არ ითქვას იმის თაობაზედ: ამ დადგვის წინა ღამეს აქ „შეფუცების“ ღამეს ეძახიან და ეველა ოჯახის უფროსი ვალდებულია წარმოხტეკვას ხმა მადლათ ევირილით ხალხში ერთხელევე მიღებული ლოცვა და თან თოფიც მიაყოლოს. ეს ამბავი ამგვარათ მოხდება ხოლმე: ეველა სახლის უფროსი შუადამის დროს გამოდის გარეთ, ესომი, გამოაქვს თავის მასროლო იარაღები და განსძახის ისე, თითქო მუშინი ეძახოდეს ხალხს მინარეტიდამ სალოცველად და თან ამ სიტყვებს წარმოხტეკვამს:

„მიღმართელნო, მოღმართელნო,
შორებელნო, ახლობელნი!
თქვენი სვით და თქვენი ჭამეთ,
ჩემსას ჯვარი დამიწერეთ!
ჯვარი აქა! ჯვარი აქა!“

და თან ისე დაიწვივლებს, რომ ტანში კრუანტელი ავივლ-ჩავივლის და მოჭეუება თოფის სროლას. ამას „გადამახებას“ ეძახიან. ამ ჩვეულებას ეველა ისე ასრულებს ახლაც როგორც ასის წლის წინად, თუძცა მისი დიდი მნიშვნელობა ბევრს გურიანში ისე აღარ ჰსწამს, როგორც უწინ ჰსწამდათ. მაგრამ იკითხავთ, რას მოასწავებს ეგ „გადამახება“ და საზრებლობა მოაქვს მას ხალხისთვისაო? საზრებლობა სრულებით არაფერი, ვნება კი ერთობ ბევრი. აი რა რიგად: ეველა გურულს ჰსწამს, რომ ზოგიერთი კაცი და ქალი, როცა მოხუცდებიან, მავნე სულებათ იქცევიან, „ხაკვავეათ“, რომელთაც კუდიც გამოებმევათ, თვალცი „უკეთს“ და თან შეიძენენ იმ გვარ თვისებას, რომ ადვილათ გარდაიქცევიან,—თუ მათ ჰსურთ, — სხვა და სხვა გარეულ და შინაურ ზირუტევებათ, ფრინველებათ და ისე დასტრიალებენ ქვეყანას, რომ ვნება რამ მოუტანონ. მათი უფროსი, „როკაპი“ ხალხისს გონებაში წარმოდგენილია, როგორც

ერთი მეტათ გადაბეგრებული, მახინჯი დედა-კაცი, ეველა გრძნობებით და მანქანებით სავსეთ, რომელსაც უთვალ-უანგარიშო ქვეშევრდომები ჰქავს დედამიწაზედ. ეს უკანასკნელები მწათ არიან მოიტაცონ ქვეყნიდგან კაცის სულები, ან შინაური ზირუტეები, ან სხვა რაიმე ნივთები ხალხის ცხოვრებაში გამოსადეგი თავის „როკანის“ შესაწირავად. რაც შეწირულ იქმნება როკანთან, ის უთუოთ, თუ ცხოველია, მოკვდება, თუ უსულო საგანია—ფუჭდება და ხდება. ამისთვის საჭიროა გურულების აზრით, ზირველათ ზემოხსენებული ღოცვა და თოფის სროლა, მეორე ის, რომ ეველა ოჯახის შვილმა თავი „შეიბეჭდოს“ ესე იგი მიიკრას თავზედ ოთხს ადგილას ჯვარად წმინდა სანთელი; აგრეთვე შებეჭდოს ეველა შინაური ზირუტეები, ფრინველები, სახლ-კარი, ეანები და სხვაშია ცოჯახში საჭირო საგნად ითვლება. და შესამედ—მთელ ამ ღამეს ფრთხილად უნდა იყოს მთელი სახლობა. თუ შესაძლოა, არ უნდა დაიძინონ, რომ „საკვავები“, რომელნიც გაშმაგებულნი დარბიან მთელს ღამეს კატისა, ან სხვა რომელიმე ცხოველის ან ფრინველის სახით, არ შამოეპაროს ოჯახში მსხვერპლის მოსატაცებლად. გურულ გლეხ-კაცს, რომ ჰკითხოს კაცმა ის დაჯერებით გეტყვის, რომ ბევრჯერ უნახავს ამ ღამეს „საკვავი კაცები“ გარეულს ტახზედ, ან მკელზედ, თუ ტურაზედ გადაძდარი, აგრეთვე ფრინველების სახით მოსულნი ოჯახში მსხვერპლის წასაყვანად. ეველა გურულს გულში გარდაწვევტილი აქვს, რომ რომელიმე მისი მეზობელი „საკვავია“. ხშირად მთელს სოფელს ამოჩემებული ჰქავთ სახეში ზოგიერთი კაცი ვითომ „საკვავები“ არიანო. აბა წარმოიდგინეთ შეწამებულის კაცების მდგომარეობა. ეგრედ შეწამებული თუ მივა თავის მეზობლისას რაიმე საქმისათვის მეზობელი უთუოდ მისს დანახვისა თანავე სამჯერ გააფურთხებს, ზირჯვარს გადიწერს და თან წარმოთქვამს სამჯერ: „დალახვროს ღმერთმაო“. ძველ დროში კი არა, სამოცი წელიწადიც არ იქნება მას აქედ, რაც გადავარდა ჩვენში ამ გვარ ბრალდებულ კაცების „დადაღვა“. ეს დადაღვა მდგომარეობდა იმაში, რომ განურებულის შანთით რკინით ამოსწვიდნენ ტახზედ „საკვავს“ ჯვარის სახეს და ამით ვითომ ერთმეოდა საკვავს

ძალა ენებისა. ერთი მეტად სამაგელი შედეგი ამ ცრუ მორწმუნებისა მდგომარეობს იმაში, რომ უმეტესი ნაწილი გურულებისა დაჯერებულია, რომ თუ „საკვავები“ არა, არც ერთი მძიმე სნეულება ქვეყანაზედ არ იქნებოდა და ამ დაჯერების გამო თუ ვინმე მძიმე ავადმყოფია, ის და მისი ჭირისუფალნი გარდაწვევტილად ფიქრობს, რომ ეს საკვავის მეზობლის ბრალია. ამისათვის ეოველ ღონისძიებას იხმარებენ ხოლმე, რომ შიშით არ ქრთამით მოიმაღლიერონ იგი, და დაალოცვინონ ავადმყოფი მღვდელის თანადღასწრებით. შემდეგ ამისა ჭირისუფალნი და თვით ავადმყოფიც გულდინჯად არიან, რომ მათ მოსწეს სნეულების მიზეზი, ამ დალოცვის წნეობითის გავლენითა. ეს ძაუნე ცრუ-მორწმუნება სთესავს განხეთქილებას, მტრობას მეზობლობაში, რომლის შედეგად ხშირად სისხლის ღვრაც მოხდება ხოლმე, მაღლობა ღმერთს, რომ ეს უმეცრული რწმენა თან და თან გამოდის ხალხის წნეობიდან ამ უკანასკნელ დროს.

იოსებ თაყაიშვილი.

ომის ამბები.

6 ენკენისთვის იზმაილ-ფაშას გაუმართავს მთებზედ სოფ. ხალვალისა და ხომხაბარის პირისპირ ბატარეები და ზარბაზნების სროლა დაუწყვია ღენერალის ტერგუკასოვის ჯარისათვის. 8-ს შუადღის სამს საათზედ ოსმალოს ჯარს სოფ. ხალვალოს და ზემო ჩარუხჩისაკენ წამოუწევია ამ სოფლებზედ დასაცემა. მაგრამ რუსის ჯარს არ მიუშვია და უკანვე გაუბრუნებია. მტერს დიდი ზარალი მისცემია თურმე. ჩვენის მხრით დაჭრილა ბაკინსკის პოლკის უფროსი პოლკოვნიკი ივანოვი და გაკაწრულა იმავე პოლკის კაპიტანი კავალევსკი. ჯარის კაცთა შორის შვიდი მოკლულია და ოცდაათი დაჭრილი. ამავე დღეს 500-მდე ბაში-ბუზუკს მდ. არაკწისაკენ გაუწევიათ, მაგრამ რუსის ყაზახებს უკანვე გაუბრუნებიათ.

– შუა დაღისტანში რომ არეულობა მომხდარა თითქმის მთელს ღუნების მაზრას მოსდებია, და 30 მარიაშობისთვის აჯანყებულნი რუსის წვრილ-წვრილ კამანდებს დასცემია. ახმო-მახლო ადგილებიდან ჯარი გაუგზავნიათ, რომელსაც თ. ნაკაშიძის გუნდიც მიშველებია. ამ ჯარს 8 სექტემბერს არეულობა შეუყენებია, თუმცა აჯანყებულთ მიერ დაბრკოლება დახვედრიათ. იმ სოფლებს, რომელნიც მდ. კარაკოისუხედ მდებარებენ, მორჩილება გამოუცხადებიათ. ჩვენის მხრით დაჭრილთა და მოკლულთა რიცხვი ოც-და-შვიდი ჯარის კაცია.

ზემოხსენებული აჯანყება კახეთსაც დაეტყო თურმე, ასე რომ ლაგოდების ახლო-მახლო ლეკები გადმოსულან. აქ მდგომს ჯარსა ღონისძიება მიუღია, რომ მცხოვრებთ ლეკების დაცემა ააცილონ.

– 5 ენკენისთვის შიპკის გარდასავალში ატეხილა საშინელი ბრძოლა. ოსმალები წმინდა ნიკოლოზის სიმაგრეს დასცემიან. რუსებს ღენერალის რადეცკის წინამძღომლობით გაუმარჯვნიათ და ოსმალები უკანვე გაუბრუნებიათ. ორსავე მხარეს დიდი ზარალი მისცემიათ. ჩვენის მხრით დაჭრილთა და მოკლულთა შორის 31 აფიცერია 1,000 (ათასი) ჯარის კაცი.

9 სექტემბერს ოსმალებს ხელმეორედ დაუწყვიათ ზარბაზნების სროლა წმ. ნიკოლოზის სიმაგრისათვის.

ამავე დღეს ოსმალები ცერკოვნისასაც დასმინ, მაგრამ სრულებით უნაყოფოდ. ამ საქმეში რუსის მხრით მოკლულთა და დაჭრილთა შორის ოცი აფიცერია და 400 ჯარის კაცი. ოსმალოს მხრით კი ათასამდეა.

– გაზეთს **Новое Время**-ს ჰსწერენ ბუხარესლი-დამ, რომ პლევნა გარშემორტყმულია ჯარითაო

და სულეიმანისა და ოსმან-ფაშის შორის გზა შეკრულიაო.

– პლევნას, როგორც მოგეხსენებათ, გარს რუსის ჯარი არტყავს ასე რომ ოსმალ-ფაშის ჯარი სრულებით დამწყვდეული იქმნებოდა ერთი გზა რომ არა ჰქონდეს სოფიაზედ. რუსები რასაკვირველია ყოველ ღონისძიებას ხმარობენ, რომ როგორმე ეს გზაც შეუტრან. ამისათვის დანიშნულია ცალკე ჯარი, რომელიც თვალ-ყურს ადევნებს, რომ ამ გზით არავითარი შემწეობა არ მოუვიდეს ოსმან-ფაშას. 8 სექტემბერს გრაფი შტაკელბერგი თავისის ცხენოსანის ჯარით ამ გზაზედ სოფ. რახიტასკენ დაძრულა და ოსმალოს ცხენოსანს ჯარს დაჰხვედრია და დაუმარცხებია. შემდეგ შტაკელბერგს დაუნახავს რომ ოსმალოს ცხენოსანს გუნდს ქვეითა ჯარიც მოსდევს, და უკანვე დაბრუნებულა. 9 სექტემბერს პოლკოვნიკს ტუტოლმინს სოფ. ტელიშთან ოსმალოს ჯარი დაუნახავს და ზარბაზნების სროლა დაუწყვია და მით შეუყენებია ოსმალო.

– 9 სექტემბერს ოსმალოს ჯარი ცერკოვნას დასცემია და ცხარი ბრძოლა გაუმართავს. რუსის ჯარი ღენერალ ტატიშჩევის წინამძღომლობით გამარჯვებულა. ჩვენის მხრით მოკლულთა შორის ექვსი აფიცერია და სამოცი ჯარის კაცი. გარდა ამისა ოცი აფიცერია დაჭრილი და სამასი ჯარისკაცი. ოსმალოს მხრით მოკლულთა და დაჭრილთა რიცხვი ორი ათასია.

– ჩერნოგორიელები, როგორც მოგეხსენებათ, ძალიან იმარჯვებენ ამ ომიანობაში. ნიკშიჩის აღების შემდეგ მთელი დუჟის გარდასავალი (ჰერცოგოვინიდან ჩერნოგორიაზედ) მათ ჩაუვარდათ ხელში. ეხლა გაჩოს (ჰერცოგოვინაში) მისდგომიან.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

საფრანგეთი. საკვირველს სანახაობას წარმოადგენდა თურქე ჰარიჟი ტიერის დამარხვის დღეს. მრავალი ხალხი მოგროვიდა ტიერის გასასვენებლად და ამასთანავე არა ვითარე უწესოება არ მოუხდენია. ცხრა ასი ათასი სული დაიძრა და ხმის ამოუღებლად, დარბაისლურად და მოწიწებით გამოჰქვა მიცვალებულს სასაფლაოდ. მხოლოდ ორჯულ მოისმა ხმა, „გაუმარჯოს რესპუბლიკასაო“ და შესწუდა. ამ გვარად მოიქცა ჰარიჟის ხალხი, რომელსაც აქამდისინ ეველა უეურებდა, როგორც მამოთარს, მოუხვენარს და ეოვლის არეულობის ადვილად ამოელს. ამ რიგინის ქცევით ჰარიჟის ხალხმა სირცხვილი მოჰგვარა მაკ-მაგონის მთავრობასა. მაკ-მაგონის მთავრობა აქამდისინ, როგორც მოგესენებათ სულ იმას იმანდა,—საფრანგეთი რადიკალებით არის სავსეო, მათგან იღუპებაო და უსათუოდ უნდა საფრანგეთი მათგან დავიხსნაო, ამისათვის მას ძალიან უნდოდა, რომ ჰარიჟში ტიერის დამარხვის დროს უწესოება და არეულობა რამ მომხდარიყო და მით შემთხვევა მისცემოდა ხალხსედ ხელი გამოეღო ვითომდა საზოგადოების დასაცველად. ამისათვის კარც ბლომად დამზადებული ჰქვანდა ჰარიჟის ახლო-ძახლო. მაგრამ მოუცდა: ჰარიჟის ხალხმა გაუმტეუენა სამარცხვინო მოლოდინი მთავრობას და ცხადად დანახვა ეველას, რომ ხალხს სხვა წადილ-მიმზიდველობა არა აქვს რა, გარდა თავისუფლებისა და კანონიერობისა, რომელთა მოდალატე თვითონ მთავრობა არის. სადღაა ის მთავრობის მომხრე გაზეთების სიამავე, რომელიც გულანდილად ქადაგობდა რესპუბლიკის დაღუპვას და მონარხის დადგენას! მათმა სითამამემ ძალიან იკლო, იმიტომ-რომ ჰარიჟმა წესიერობის მაგალითი თვით უხვენა მთელს საფრანგეთს: იგი თითქო ეუბნება ხალხს—,ძალა და სამართალი შენკენ არის და რიღასი უნდა გემინოდესო; შენს სურვილსა და ნებას არავითარი ძალა ქვენიერებაზედ წინ ვერ გადაუდგებაო.“ ჰარიჟი კუჭია საფრანგეთისა და ამიტომაც მის მაგალითს დიდი მნიშვნელობა აქვს და ექმნება კიდევ მოძავალ არჩევანში, რომლის გადაწვევტილება რესპუბლიკის სასარგებლოდ ეხლა საეჭვო არ უნდა იყოს.

იგივე გონიერება გამოიჩინა ჰარიჟის ხალხმა

გამბეტის საქმის თაობაზედაც. რაღა თქმა უნდა, რომ დიდძალიხალხიუნდამოგროვილიყოსანამართლოში ამ საქმის მოსასმენად, მაგრამ მთავრობამ თავისი კაცები დააქენა ქუხაში სასამართლოს წინ და არავინ არ შეუძვა. აბა თუ ხალხს მოთმინება დაჰკარგოდეს და რითიე გაემქლავნებინოს თავისი გულნაწეენობა! ხალხი თუმიცა გულნაკლული იყო, მაგრამ მაინც დუმილით და მშვიდობიანად გაჩერდა ქუხაში და ისე ხმაამოუღებლივ ელოდა საქმის დაბლოვებას. საწეენი კი ბევრი რამ იყო ხალხისათვის. ეველასთვის ცხადია, რომ ამ შემთხვევაში გამბეტას სასჯელში მიცემა საზოლიტიკო საქმეა,და ამ გვარ საქმეთა განჩინება ეოველთვის საჯაროდ იყო ხოლმე და ეველას ნება ჰქონდა დაესწროს და თვით მოისმინოს საქმის გარჩევა. „ეველამ იცისო, ამბობს ერთი კორრესპონდენტი, რა ეოფით და რა ამბით განავებდნენ ამ გვარს საქმეებს თვით რესტავრაციის დროსაც; გაიმართებოდა ხოლმე დიდი კამათობა სიტკეთა, ერთიცა და მეორე მხარეც არ ზოგავდა თავის მჭერმეტყველობას: სამსაჯულოს ფართო ოთახში მოიურიდა ხოლმე თავს დიდძალი ხალხი, რომლის შორის სარჩინებულს ქალებსაც ეჭირათ ჯეროვანი ადგილი.

„ეხლა კი ამგვარი საქმე რომელიც თვის ჯეროვან ადგილს დაიჭერს ისტორიაში, გარჩეულ იქმნა თითქმის კარჩაკეტილს ოთახში. კარჩაკეტილში მეთქი, რადგანაც კურნალისტების გარდა სამსაჯულოს ოთახში ოცდაათ კაცზედ მეტი არ იყო.“

აბა როგორც არ უნდა ჰსწეენოდა ჰარიჟის ხალხს ეს ამისთანა უსამართლო განკარგულება მთავრობისა. მაგრამ ერთხელ კიდე ბარაქალა მის ხერხიანობას. არ აჰქვა წეენასა, არ აფუთქდა, თითქო გულში ჰსთქვა: მე ვიცი რითაც და როდესაც გადაუხდი სამაგოეროსაო გარდა ამისა მთავრობამ მეორე განკარგულებაც ინება: გაზეთს აუკრძალა სასამართლოს განჩინების დაბეჭდვა. სადამოს გაზეთები, რომლებშიაც კი აწერილი იყო გამბეტას საქმე, ზოლიციამ გამსეიდავებს წაართვა და შეკრა მაგრამ ერთის საათს უკან მთავრობამ მოისაწრა ამ განკარგულების უგუნურება და ის გაზეთები ისევ დაუბრუნა ჰატრონებსა გასასეილდად.

— ადრევეც მოგახსენეთ,რომ ტიერი საჭირო იყო საფრანგეთისათვის, როგორც მაკ-მაგონის მოცილე და იმავე დროს რესპუბლიკელთა დასის ზომიერი

წარმომადგენელი. ტიერი რომ გარდაიცვალა ეველა მონარხიელებს იამათ-აბა ესლა ვილას წამოაქეხებთო. რესპუბლიკელებმაც მიუთითეს გრევის, გარდაეხეხეს დეპუტატთა ზალატის თავმჯდომარეს. გრევის, რასაკვირველია, იმისთანა სახელი არა აქვს, როგორც გამბეტას, ან ტიერსა ჰქონდა. გრევი არის გულწრფელი რესპუბლიკელი, სინიდისიანი და ზატიოსანი კაცი. თუმცა მას მხოლოდ მაღალი ხარისხის საზოგადოება იცნობს და არა დაბალი ხალხი, მაგრამ ამ ხალხისათვის ისიც საკმაოა, რომ რესპუბლიკელ განხეთებს გამოჰყავთ იგი მოედანზე და გამბეტასაც ბევრჯერ ქებით მოუხსნია საჯაროდ მისი სახელი.

ამბობენ, რომ გრევი უარზედ არის – რესპუბლიკელთა მეთაურობას ვერ ვიკისრებო.

– საწყალი მაკ-მაგონი! ბორდოშიაც იმ გვარადვე ცივად დახვედრია ხალხი, როგორც – თუ განსოვთ-ევრეში. ქალაქის მოთავე თითქმის იმავე სიტუციით მოეგება, როგორც ევრეში. თითქმის ასი ათასი კაცი გაჰკიოდა მაკ-მაგონის წინაშე: „გაუმარჯოს რესპუბლიკასაო.“ ბორდოდამ არკამონში მივიდა და უფრო უარესი დღე დაადგა: თითქმის მთელი ქალაქი გამოცვივდა მარშალის მისაგებებლად და დაინახა თუ არა მაკ-მაგონი ერთხმად დაიგრილა: „გაუმარჯოს რესპუბლიკასაო.“ ბორდოში რო დაბრუნდა იმავე ძახილით მიეგება ხალხი, ასე რომ როდესაც მოედანზედ მრავალი ხალხი მოგროვდა, ზოლიცამ ჯარი მოიწვივა და უბნანა ხალხი გალაღეთო. რამდენიმე კაცი დასჭრეს კიდევ, მაგრამ ხალხმა არავითარი წინააღმდეგობა არ გაუწია ჯარს და გზა დაუცვალა, თუმცა მაინც თავისას კი იძახდა: „გაუმარჯოს რესპუბლიკასაო.“

ბორდოს არხიეპისკოპოსმა სხვათა შორის შემდეგი სიტუვა მიუგო მაკ-მაგონს: „თქვენს საქმე ბოლომდისინ გავიადვილდებათ ზაჰის ლოცვით და კურთხევით, რომელიც გულწრფელის სიუვარულით არის აღსავსე საფრანგეთისადმი“....

მართლად ზაჰს თურმე შემდეგი უთქვამს საფრანგეთის კათოლიკეთა წინაშე: „აკურთხე, უფალო, საფრანგეთი: აკურთხე მისი მმართველნი....“

ერთის სიტუციით ზაჰმაც აკურთხა მაკ-მაგონის მმართველობა. შესანიშნავი ის არის, რომ განხეთს ინგლ-ში, რომელიც იხსენიებს ეოველს სიტუვანს მაკ-მაგონის წინაშე წარმოთქმულს, არ არის მოხსენებული ბორდოს არხიეპისკოპოსის სიტუვა

Officiel ოფიციალური განხეთია და ნუ თუ მთავრობას ემინიან თავი არ შევარცხვინოვო და კლერიკალობა არ დამწამონო.

– არხევის დროც თითქმის კარზეა მომდგარი და ამის გამო მაკ-მაგონს მანიფესტი გამოუცია საფრანგეთის ხალხისადმი, რომელშიაც შემდეგი აზრია გამოყვანილი: „რადიკალობის წარმატებამ იძულებულ მეო გადამეყენებინა ზალატი და ხელახლად მომეკითხა ხალხის სურვილი. მე უარვჭეოფ დავარდნილს ხმას ვითომ მე რესპუბლიკის გაუქმება მსურს. მე ვთხოვთ თქვენ, ფრანციელებს, ამოიწიოთ იმისთანა კაცები, რომელნიც ქვეყნის სარგებლობისათვის წრუნავენ. მე მტკიცედ აღვიარებ, რომ არ დავემორჩილები დემაგოგიის წადილსა და ხელიდგან არ განვადგებ იმ თანამდებობას, რომელიც მე ხალხის კრებამ მომანდო....იმ გვარის ზალატის ამორჩევა, რომელიც ჩემის მთავრობის მოწინააღმდეგე იქნება, მხოლოდ უბედურებას მოასწავებს როგორც საფრანგეთის შინაგან საქმეთათვის, აგრეთვე მის გარეშე საქმეთათვისცა.“ ერთის სიტუციით უთუოდ ჩემი მოსაწონი კაცები ამოიწიეთო, თორემ ავ დღეს და გაერთო. ხალხი რასაკვირველია ზასუნად ამას მიუგებს: შენ შენი ინაღვლე, თორემ ჩვენ არ ვვიძავს რაო.

– ეველასათვის ცხადია, რომ მთავრობა მხოლოდ იმიტომ სდევნის, გამბეტას რომ როგორმე არხევისამდე არ მიუძვას და თუ შეიძლება მოუკვეთოს არხევის უფლება. მაგრამ გამოჩენილი იურისტები ამბობენ, რომ რაც უნდა აახარონ საქმეო და მაინც სასამართლოს განკარგულებას გამბეტის საქმის შესახებ, 16 ოკტომბერზე ადრე კანონიერი ძალა არ მიეცემო, ასე რომ გამბეტა მაინც და მაინც მიიღებს მონაწილეობის არხევისში, რომელიც, როგორც მოგეხსენებათ, 14 ოკტომბერს უნდა მოხდეს.

– ერთის ნემეცურის განხეთის კორრესპონდენტი ეოფილა გამბეტასთან და ჰსწერს შემდეგს: „გამბეტას კარის ოთანხი სწორედ მინისტრის ან კანცლერის მისაღებ ოთანხსა ჰეავს – ისე არის გაჭედილი ხალხით. მეორე ოთანხში ორმოცი ოდე კაცი სხვა იეო კიდევ. ჩემს გვერდით იღვწენ სენატორები, დეპუტატები, ჟურნალისტები, სხვა და სხვა სამინისტროს მოხელენი და ბოლო ორი ზროვინციის დეპუტაცია, რომელიც არხევის თაობაზედ იეო მოხული. დეპუტაციას მოეტანა სხვა და სხვა ცნობა ხალხის მიდრეკილებას შესახებ და დარბეგებს

მოკლად განმეტიან—თუ როგორ უნდა შეუდგენ ანგეზანის საქმეს. აქ იყო შეერილი ვეგლა ხარისხისა და წოდების კაცი. სენატორიდან მოყოლებული უბრალო მუშამდე. ტანსაცმელშიაც დიდი სხვა და სხვაობა იყო: დიდ-კაცობა თავისის „მუნდირით“ იყო და მუშა თავისის ბლუსითა. გამბეტამ მე, როგორც უცხო-ქვეყნელს, ჰატევი დამდო და დიდხანს არ მალოდინა და ერთმა მისმა სეკრეტარმა შემიყვანა მისი კაბინეტში. გამბეტამ მიმიღო უბრალო სამინაო ტანისამოსით. შევედი თუ არა მკითხა: „რას ფიქრობს ნემენცის ხალხი საფრანგეთზედ? ჰსურს გერმანიას ომი თუ არა? „მე მივუგე მას, რომ ჩვენში ეოველს გონიერს და მშრომელს კაცს ომი დანაშობლად რისამე ეთაკილება და ეჯავრება და გერმანიას მშვიდობიანობა ჰსურს. მაგრამ თუ წინააღმდეგსა ვინმე მის მფლობელობას, გერმანია თავს გამოიდებს ადგება, როგორც ერთი კაცი მეტქი. გამბეტას ძალიან კარგად ესმის გერმანიის მდგომარეობა. ჩვენ საფრანგეთში მხოლოდ მშვიდობიანობა გვსურსო“ მითხრა გამბეტამ. საფრანგეთის სოციალისტებზედ გამბეტა ძალიან მშვიდობიანად ლაპარაკობდა. მისის აზრით სოციალ-დემოკრატები უფრო საშიში არიან გერმანიამი, ვიდრე საფრანგეთში, რადგანაც საფრანგეთის მუშა ხალხი უფრო მშვიდია, წინ-დამხედავი და ამასთანაც სამშობლოს მოყვარეა“.

ავსტრი-ვენზრია. სწორედ მოგახსენოთ ამ ქამად, საფრანგეთის გარდა, ვეგლა სახელმწიფოში საპოლიტიკო ცნოვრება თითქო შემწეადა. გასეთები ავსებულნი არიან ომის ამბებით. პოლიტიკის შესახებ კი ახალი არა არის რა ან არა არის რა და თუ არის რამე ჩვენამდე ვინ მოაღწევინებს. აი მაგალითებრ ანდრამის და ბისმარკს ერთმანერთი უნახავთ და რაღაც მოლაპარაკება ჰქონიათ. ახლა მოდი და გაიგეთ რაზედ ჰქონიათ ლაპარაკი. ამბობენ რომ მეომართაშორის შერიგების ჩამოგდებაზედ და ამისათვის შუამდგომლობაზედ ჰქონიათ ლაპარაკი. მაგრამ ჯერ რა დროს მშვიდობიანობაა, თუ შენც იტევი, მკითხველო.

გარდა ამისა ამბობენ, რომ ავსტრი-ვენზრის პოლიტიკა აღმოსავლეთის საქმის შესახებ შეინგვალაო, რადგანაც სერბია დღე-დღეზე ომს აწირობსო და ავსტრია კი ეურსაც არ იბღერტსო, თუცა ადრევე კი სერბიას აბრკოლებდაო. ჯერ ეს უნდა

მოგახსენოთ, რომ თუცა სერბია დიდ მზადებაშია, მაგრამ ომს კი არ უცხადებს ოსმალეთს. გარდა ამისა ამბავი მოვიდა, რომ სერბია გაზაფხულამდე ომში არ ჩარევაო, და გაზაფხულამდე ხომ ბევრი კოკა წეალიც დაიღვრება. ომში გარეგანს ავსტრია უძლიდა სერბიას თუ სხვა ვინმე,—ამაზედ საკმაოდ თქმულა „ივერიაში“. ესლა რაღად ბრკოლდება სერბია? ვინ უძლის? იქნება ესლა საქმე ისე დატრიალდა, რომ ავსტრია (რასაკვირველია გერმანიაც) სერბიას არ აძლევს ომის ატეხის ნებასა!....

—სლოვენები ჩივიან მთავრობას ჩვენი განემენცება სურსო. სახალხო სასწავლებლებში აკრძალულია თურმე სლოვენურის წიგნის წმარება და ნემენცური წიგნია შემოღებული. სახალხო ლექსებიც აკრძალულია თურმე. მასწავლებლნი იძულებულნი არიან ბავშვებს ნემენცურად ელაპარაკონ. გასეთებს ემინიანთ თურმე ამ საგანზედ ლაპარაკიც არ მოგვაძლევინონო.

დიდოელების არეულობა და კახეთი

(შედეგა) (*)

12 თბათეს. გათენდა და სწოლაც გათავდა. ავხედეთ-დავხედეთ ერთმანეთს: ბევრმა ამოვიონრეთ და გულზედ ხელი დავიკარით. —მოგვაგონდნენ დედა, ცოლი, შვილი და სხვა. რამდენიმე ხანი დაჭრილებს და მიცვალებულებს დავუტრიალდით, —ვეგლას თავ-თავის ადგილი მიეცა,—შემდეგ ვეგლა დამშვიდდა, თითქოს აქ არა ეოფილა რაო. ასე ჰსცოდნია თურმე ომს: ჰირველი ხმა ეოფილა შეჰხარავს კაცს,—მემრე კი თუნდ ათასი აკუწონ თქვენს ახლო,—თითქოს არაფერიო, კაცი აღარასფერს აინუნშიაც არ ივდებს. გამარჯვებულები აღტაცებაში ივენენ, დამარცხებულები თავ-ჩაღუნულნი დაღონდნენ. ჩვენებ შორის მომატებული ზიანი ტფილისის ადგილობრივის ჰოლკის ბატალიონს მიეცა, დანაშთენს ჯარში მაგთენი არა დაზიანებულა რა: ერთი თუში მოკლეს, მეორე დაიჭრა და როგორც ამბობენ ჩვენების ტევიით იყო დაჭრილიო, ორი საღდათი თელავის და სიღნაღის ადგილობრივის გამანდებდამ დაიჭრნენ სუბუქად, მოკლეს სიღნაღის გამანდის აფიცერი თ. კოტე ჩერქეშიშვილი და

*) „ივერია“ № 27 და 28.

პირველის სოტნის ასის თავის თანა-შემწე თ. სოსიკო ჯორჯაძე მოკვდა დაჭრილობის გამო (ამბობენ ესეც ჩვენების ტყვიით იყო დაჭრილი). თ. კოტე ჩერქეზიშვილი ამ ბრძოლაში სულ წინ ედგა თავის კამანდას: სროლა გათავდა და სრულიათ მშვიდობიანად იყო, მაგრამ იმის საუბედუროდ ერთი საღდათი იმათგანში, რომელნიც სერსედ იყვნენ დაწვენილები და თოფს ესროდნენ მტერს, წამოდგა ფეხზე; თ. ჩერქეზიშვილი მივიდა იმასთან და შესტუქსა, რადგან უმის ნება დაურთავთ წამოდგა. ამ დროს არ გასულა ერთი წუთი, უცნებ გადაიქცა ეს მართლად უჩინადი და ეველასაგან ზატყუსაწყვი კაცი. უღმერთო ტყვია თავაში ჰქონდა მოხვედრილი, მაშინათვე სული დალი საცოდავმა. თ. სოსიკო ჯორჯაძეს სოტნა მთის ძირში იყო,—ამ გახურებულ სროლაში,—არ ვიცო იმიტომ რომ შეჰძინებოდა, თუ იმ ახრით, რომ უფრო უძიძარს ადგილს დამდგარიყო, — გამოქანებულიყო თავის ადგილიდან ბანაკისაკენ და ამ დროს მოხვდა თურმე ტყვია ფერდში,—მეორე დღეს ამ საცოდავმაც სული დალია. დანარჩენი მაუფროსეები მართლად რომ კარვად და მტკიცედ ასრულებდნენ თავიანთ მოვალეობას. ჯარის სარდალი, თ. გიორგი ჯორჯაძე პირველივე დღეებიდან—ვიდრე სროლა გათავდებოდა იმეოფებოდა მეტად საშიშ ადგილას, ე. ი. ბატალიონის წინ, —სადაც უფრო მომართული იყო მტრის ცეცხლი. ამბობენ თავადს გიორგის თეთრი რუსული ქუდი თურმე ეხურა და ამ დროს ერთი ერთგული იმისი ბიჭი მივარდა უცნებ, თეთრი ქუდი მოჰხადა და იმის სამაგიეროდ შავი ფაფანი დახურა.

ამ შემთხვევისაგანამ ბევრი რამ ითქვა საბუთიანი და უსახუთოც. ზოგი ამბობდა თურმე, რომ ეარაულები არ იყვნენ მორიგებულნიო, ზოგი რომ მეტად ცუდი ადგილი იყო ამორჩეულიო და ზოგი იმასაც კი ამბობდნენ, რომ ამ გვარი ლეკების დაცემა მოხდა სურვილისა გამო ერთის იქ მყოფის პირისაო. ამისთანა ჭორები ჩვენს საზოგადოებაში ხშირია და ვგონებ ეველა ეს ისე უსაფუძვლოა, რომ ზახუნის გებათაც არა ღირს. მე მხოლოდ ეს შამილიან ვსთქვა, რომ უკეთესი ადგილი იმ მხარეს არ იყო; მართალია, — ცოტა მოძორებით შეიძლებოდა გაშლილ მალალ მთებზე დაეყენებინათ ჯარი, მაგრამ არც შემა, არც წუალი არ მაიმებნებოდა და ვინც იცის იქაური ამინდი, დამეთანხმება, რომ ნახევარი ჯარი სიცვიისაგან იქმნება თუ არ გასწვდებოდა,—ავად

დანდებოდა მაინც. ან ალაგმა რა ქმნას,—თუ თვითონ წვრილი მეუფროსოები გამოცდილები და ფხიხლები არ იქმნებიან. ლეკის ჯარი იმოდენა ზიანს მის დღეში ვერ მოგვცემდა, თუ ეველა ეარაულები ფხიხლად ეოფილიყვნენ.

ამამბავსედაირაშევიტყეთნამდვილისცნობებიდან: ასახოლებს, რა შეეტეოთ ჯარის მოხვლა, მაშინათვე დატრიალებულიყვნენ თავისებურად, — მოეგრევებინათ 300 კაცამდე,—გამოქდოლათ წინ ზოგიერთი სუფროელები, რომელნიც იმ საღამოს ჩვენთან მოვიდნენ და წამოსულიყვნენ ლაშქრად. ძალიან ფთხილად დაეხვერათ ჩვენი ეარაულები და რა ენახათ რომ ეველგან, გარდა იმ ადგილისა, სადა ბატალიონს ედგა ეარაულები, ფხიხლად ეოფილიყვნენ, ეველგან ცოტ-ცოტა ხალხი დაეკდოთ და მომატებული ნაწილით კი მოსდგომოდნენ ბატალიონის ეარაულებს. მისულიყვნენ ლეკები ეარაულებთან, რომელნიც კარვს მაგარ მილში თურმე იყვნენ და თოფები ცალკე ჰქონდათ ჯვარედინად აუედებული. ჯერ თოფები წაელთ, შემრე მოეველოთ ხელიიმნამდინარეც-ცნრაეარაულისათვის, ჩაეთრიათ ზატარა დაბლა და გამოეჭრათ ეელები. ამით, რა თქმა უნდა რომ გზა გაეხსნათ. მისდგომოდნენ შემრე მეორე რიგ ეარაულებს, შეეტყვნათ თუ არა, ისე დამფრთხალიყვნენ, რომ თოფიც ველარ დაეცალათ, მხოლოდ ცოტა ოდენი ჩოჩქოლა შექმნილიყო. —ეს ჩოჩქოლი სხვა ეარაულებს შეეტეოთ, ერთბაშად დაეხალათ თოფები ჩვენებსაც და ლეკებსაც, მაგრამ ლეკები უფრო მარად ეოფილიყვნენ. ლეკებს დაეცათ თუ არა თოფები, მაშინათვე შეცვიფნილიყვნენ პირველს ბატალიონის რაზმში და რამდენიმე საღდათი დაეჭრათ ხანჯლით, ამის შემდეგ ერთბაშათ ასტედა სროლა ეოველ მხრივ რომ ვერას გახდნენ ლეკები, შაცვივდნენ მაშინათვე ტყეში, უფრო და უფრო გაიმართა სროლა, რომელმაც გასწია მთელი ორი საათი. იმ დამეს დაიხოცნენ ის ცხრა კაცი ეარაულები (ვისი ბრალია?), ორი სხვა და ორიც ზემოხსენებული ჩერქეზიშვილი და ჯორჯაძე. სინიღისიანად გამხილავი კაცი ძალიან ადვილად გაიგებს, რომ აქ იმისთანა შესანიშნავი და მოულოდნელი არა არის რა და აგრეთვე იმასაც ახსნის სწორედ,—თუ რად დაიხოცა ამდგენი ხალხი. მე დარწმუნებული ვარ, ეარაულებს რომ არა სძინებოდათ—ჩვენგანი ერთი კაციც არ დაზარალდებოდა. ნუ თუ ეარაულობს რომ ეძინათ

და მტერი ამისა გამო წინ წამოუვიდათ, ადგილის ბრალია? ნუ თუ მინდობდა რომ ეოფილიევენ, უფრო უსამიძრო ადგილას, არ შეიძლება ესევე მომხდარიყო? რა არის აქ გასაკვირველი და მეტად შესანიშნავი, — არ მესმის!... მტერთან მივედით, მტერი დაგვეცა. რა გასაკვირველია! მე სრულებით ვერ წარმომიდგენია — რა ღრმა ძილება უნდა ეოფილიევენ ეს ეარაულები, რომ ტყეში სიარულის ხმა, ალბათ რამდენიმე კაციისა და არა ერთისა და ორისა, ვერ გაიგეს? მეძრე რა უსწორ-მასწორო, საშინელი დიდი ფერდობიანი ტყე იყო! მთელს ამ ფერდაზედ გამოეფინა მტერი, გამოიარა ამოდენა ტყე და ვერ გაუგეს, ისიც ვინ ვერ გაუგეს, — ეარაულებმა!... კარგი გაწურთხულები არა ეოფილან. რა ქმნას აქ ან ადგილმა, ან განკარგულებამ, — ან სხვამ?

აი ესე განვლდა ეს საქმე. მეორე დღეს გახსნიკეთ ტყის ნაწილები, ეველა მხარეს მრავალი სისხლი და გასისხლიანებულის კაცების ნათრევი სჩანდა, ეტეობოდა, რომ ლეკებს თავიანთი დანოცილები ჩაეთრივნათ და კლდეში ჩაეყარათ. ჩვენი დანოცილები იქვე ტყეში ეუარნენ და მივეცით მიწას. შემდეგ ლეკებმა გვიამბეს რომ მტერი შესანიშნავად დაწიანებულიყო. რამდენიმე ხანჯალი და სამოსელი მტრისა ადგილობრივ დავურხა. შესანიშნავი ეს არის, რომ ის ხუფროელები, რომელნიც იმ დამეს თითქმის მტრის ბელადებად ივენენ, შემდეგ თავისუფლად დასეირნობდნენ თ. ნაკაშიძის ჯარში, მაგრამ იმათ ხმას არავინ სცემდა.

13 და 14 თბათუკს. რადგან დაჭრილები გასასტუმრნი ივენენ და სურსათიც მოსატანი გუქონდა და იმიტომაც რომ ასახოს მოკლე გზა სხვა იყო, ჯარი ამ დღეს ამოვიდა ბერგოხლის მთაზედ. აქ ერთი დღე დაისვენა ჯარმა, დაჭრილები და ცხენები სურსათისათვის გამოვისტუმრეთ კახეთში. ზოგი ნაწილი ჯარისა სარდალმა აქვე დასტოვა მოსაცდელად იმ ხალხისა, რომელნიც სურსათისათვის წავიდნენ, დანამთენი ჯარი გაემგზავრა ასახოსაკენ. ს. ხიტრანოში მშვიდობიანად ჩავედით, ხალხი სოფელს გარედ ნეობაში დავგვხვდა და საღამო მოგვცა. აქედამ გადავიარეთ ხიტრანოს მთადა გადავეშვით ასახოსაკენ. თოთხმეტს თბათუკს ნაშუადღის ჰირველს საათზედ, მივედით სოგანის მთაზედ, რომელიც მდებარებს ასახოს გამოღმა და შაუერთდით ჰოლკოვნიკის თ. ნაკაშიძის ჯარსა.

ჯარი დიდი შაიყარა, — მაგრამ ვისთვის და რისთვის? ორასიოდე წუნკალა დიდოელებისათვის. მე სწორე მოგახსენო, შამრცხვა როდესაც დავინახე, რომ ამოდენა ხალხს აცდენდნენ ამისთანა საქმისათვის. ნუ თუ ორასსა — სამას კაცს და რამდენიმე სოფლის დაწვას — ორი გუნდი ჯარი უნდოდა? მეძრე რა ხალხთან უნდა ჰქონოდათ ბრძოლა, — ხალხთან, რომელთაც არც რივიანი თოფები აქეთ, — სარდლები ხომ არა ჰყავთ და არა, — არც საკმაო სახელო, არც წამალი და არც არაფერი. წარმოდგენილი მაქვს — რამოდენი დაუჯდა მთავრობას ასახოს დაწვა და ორასის კაცისა და დედა-კაცის დაჭრობა!!!!..

15 თბათუკს. — ჯარი — თანხმად მიცემულის სარდლისაგან ბრძანებისა, — ორ ნაწილად გაიყო: ერთი ნაწილი წავიდა ასახოს დასაწვერავად, მეორე ნაწილი განიძართა ს. ქიმეშისაკენ. იმ ნაწილს, რომელიც ასახოსაკენ წავიდა შეადგენდა ქართული მილიცია და ერთი როტა რუსის ჯარი, — მეორე ნაწილს შეადგენდა: რუსისა და ლეკის ჯარი, თუშის მილიცია და არტილერია. ჯარი, რომელიც წავიდა ასახოსაკენ, დამდგარიყო ასახოს-პირ-და-პირ ხევე გამოღმა. ლეკები გამოდიოდნენ თურმე სოფლის პირას და უშვერის პირით ლანძღავდნენ ჯარს, — ზოგიერთი 1, 200 ნაბიჯამდეც მოსულიყო და იქვე მსხვერპლად დარჩომილიყო ბერდანის ტყვისაგან. მეორე ნაწილს უფრო მეტი ჯაფა დაადგა: ს. ქიმეში მდებარეებს ერთს მალლობ სერზედ და შესდგების რამდენიმე ქვითკირის სახლებისა და ციხისაგან, — რომელნიც ჯგუფად არიან ერთმანეთზედ მიშენებულნი. ჩვენ ჩავედით მთიდან, რომელიც ამ სოფელს დაჭურებს. პირ-და-პირ მისვლა სოფელზედ, რა თქმა უნდა უგუნურობა იქმნებოდა, რადგან არ ვიცოდით, თუ რა სიმაგრეები ჰქონდა სოფელს ანუ რამთვენი ხალხი იყო შიგ. მხოლოდ რამიუახლოვდით ვნახეთ, რომ ბანიდამ ბანზედ და ციხიდან ციხეში გადადიოდა და გადმოდიოდა რამდენიმე კაცი. კარგა მახლობლად ზარბაზნები მიუეენეს, დანამთენს ორ მხარეს ჯარი შამოუსხდა, ისე მოძორებით, რომ ჩვენი თოფი მისწვდებოდა და იმათი კი ვერა, მესამე მხარე კი ისე დარჩა. დაიწყო ზარბაზანმა თავისი საქმე, — მაგრამ, სწორე მოგახსენო, ზარბაზნის ქუხილმა უფრო მეტი გააზივა, ვიდრე იმის ტყვიამ. კარგა ბლომით ესროლეს, მაგრამ ერთი მცირედი კუთხის მეტი ვერ მოურდვიეს ერთს ციხეს, — სხვებს ხომ ტყვიაც არ მოჭხვედრიათ. ქუხილმა იქაურობა აიკლო.

წარმოიდგინეთ ოთხი წარბაზნის ხმა იმ კლდეში რამდენადაც დაწვედა. ლექებს, რომ ჰსცოდნოდათ, — როგორც ჰქუხს, ასე არა სწვიმსო, — გარწმუნებთ, რომ ის წარბაზნები ერთს კვირასაც ვერას გააწუობდნენ, მაგრამ იმ საწარმელმა ხმამ და იმოდენა ჯარის ჯგუფმა გაუხეთქა ლექებს გული. დავინახეთ, რომ სუთიოდე კაცი გაცვივდნენ იმ სოფლიდამ იქითა მთაზე და იქიდან უეწურებდნენ სეირს. წარბაზანს მაინც ესროდნენ. რა რიგად დაგვიცინებდნენ ის ლექები, რომ ტუეილად ვუანტავდით ტუეია-წამალს ცარიელს სოფელზედ. იმ სუთი კაცის მეტი, — ჭაჭანება თურმე არ იყო. ბოლოს მოსწიინდათ წარბაზნის სროლა და მკონია მიხვდნენ კიდევ, რომ იქ არავინ იყო, — დაუძახეს თ. ნაკაშიძის ჯარის ლექებს: ავარელებს და ინდიელებს იერიშით მიდითო, — მაგრამ შენც არ მამიკვდე ფეხიც არავინ გადგა. რუსის ჯარი მძიმედ წამაწვიინეს სერებზედ, — თითქოს ერთი 20,000-ჩიან რაზმს ებრძვიანო. განიმეორეს ბრძანება მეორეთაც, მაგრამ მაინც ავარეელ-ლექებმა ფეხი არ გაინძრეს: „რასა ბრძანებთო, ჩვენ გვიბრძანებთო.“ ბოლოს თ. გიორგი ჯორჯაძემ უბძანა თუშებს მისვლა. თუშცა ისინიც დაუოქმანდნენ, მაგრამ მაინც გაიტყინეს გული და მისცვივდნენ. ავარელებმა დაინახეს, რომ სოფლიდამ თოფიც არ გამოვარდა, — იგრიადეს და სულ თავზედ დაესხნენ თუშებს. დახცილი ცხვრების მეტი სოფელში არა გამოჩნდა რა. ერთი რაღაც სამარცხვინო ბაირადი იშოვეს თუშებმა, დაინახეს ეს თუ არა ავარელებმა— დაუწუეს ჩხუბი, — არა ჩვენ წინ მივედით, არა ჩვენაო, მოუვიდათ ტლეკვა და თვითონ ჩვენებმავე, ესე იგი თუშებმა და ჯარად მეოფმა ლექებმა სრისეს ერთმანეთი მუშტით, სანამ მე და შენ მივეშველებოდით, მკითხველო. ბოლოს ავარელებმა ლექებმა წაართვეს თუშებს ბაირადი და მიართვეს თ. ნაკაშიძეს, მაგრამ თუშცა ვერავინ დააჯერეს, რომ ეს იმათი უნარი იყო და არა თუშებისა, — მაინც ბაირადი ავარელებს შეჩნათ. აიღეს სოფელი, ამ აღებას იერიშით აღებას უწოდებენ თურმე. ერთი გამარჯვება ეს განხლდათ. ის სუთი ლექი-ესლაც მიდის ნელა-ნელა სერზედ. ამ ამბავში თუშებმა წამოუარეს ასახოს მთას და რაც ცხვარი იყო სულ გაირეკეს. დღესაც არ ვიცით რაიქმნა ის ცხვარი და ვისი იყო და ვისი არა.

ჭიროელი.

(შემდეგი იქნება.)

ბრძოლა რომის დასაპყრობლად

(შექცეო) *)

კონსტანტინოპოლი.

ბიზანტიაში ლამაზად მორთულს ოთახში ორი კაცი იჯდა ერთად. მათგანი ერთი სახლის პატრონი იყო და ზედა-ზედ უსხავდა სტუმარს ღვინოსა მარცხენითა, რადგანაც მარჯვენა ხელი აღარა ჰქონდა, ასე რომ მარცხენა ხელის მაგიერ ცარიელი სახელოდა ეკიდა.

— დიახ, ჰსთქვა სახლის პატრონმან: ყოველი მოძრაობა მომავონებს ხოლმე ჩემს სულელობას. ხოლო რაც მოხდა, მე იმაზედ არა ვწუხვარ. ის სულელობა ჩემის გულის სულელობა იყო და სწორედ ვითხრა, ბედნიერია ის ვისაც მაგისტანა სულელობა ჰლირსებია და ნიჭადა აქვს. დედა-კაცის სიყვარულისათვის მე თავისდღეში დიდი მნიშვნელობა არ მიმიცია. ჩემს სიყვარულს სახელად ჰრქმევია და ჰქვიათ კიდევ: ბელიზარი!.. ტუჩს რად იბრეცამ, მეგობარო! მე თვითონ ვიცი ყოველივე სისუსტე და ნაკლი ჩემის გმირისა და გულის სულელობაშიაც სწორედ ეგ არის ძვირფასი; ვინც გვიყვარს, იმისი ნაკლულოვანობა იმ რიგადვე საამოა, როგორც ღირსება სხვა უცხო კაცისა. ბოლოს დროს რომ სპარსეთთან ომი გქონდა, მე, ვურჩევდი იმ მხნეობით ლომსა და გულით კი ბავშვსა, რომ მარტო ნუ შეხვალ ამ გაბურთულ და უცნობ ტყეში მეთქი; მაგრამ მაინც თავისი ჰქმნა და შეერია ტყეში ის მტრედსავით გულ-უბრყვილო და უგუნური კაცი. რასაკვირველია, გონიერმა სულელმა პროკოპიმაც უკან არ დაიხია და თან გაჰყვა. სწორედ ისეც მოხდა, როგორც მე წინადვე ვამბობდი. ტყეში ჩასაფრებულ იყვნენ სპარსელნი, ყოველ მხრიდამ წამოგვახალეს ისრები. ბელიზარს ცხენი მოუკლეს, მე მივესწარ, შევიმაგრე ბელიზარი რომ არ დაცემულიყო და ამასთანავე მასზედ ხმალამოწვდილს სპარსელს ხმალს ხელი აუკარ. მაღლობა ღმერთს! ამით გადავარჩინე, თორემ თავს შუაზედ გაუხეთქდა, მხოლოდ თვით პრაკოპის კი მკლავი მოჰკვეთეს: ისე კარგად მომაშორეს ეს მარჯვენა მკლავი, ასე მკონია თავის დღეში არც კი მქონიაო.

*) „ვესტა“ №№ 19, 21, 22, 23, 24 და 28.

– მართლა რომ ჰსთქვას კაცმა—განაგრძო პროკოპიმ სიტყვა: ჩემს ხელს ახად მოუვიდა. ამ ხელს ბევრი რამ დაუწერია გამოუსადეგი და მოუფიქრებელი. მართალია,თუ ამისთანა სასჯელი მიადგება ყოველს მწერალს ბიზანტიაში,კაცი არ დარჩება იმისთანა რომ წერის უნარი ჰქონდეს და ორივე ხელი კი ზედ შერჩეს. თუმცა ეხლა მძიმედა ვჰსწერ,მაგრამ ყოველს სიტყვას უფრო დიდხანს დავაფიქრებდი ხოლმე და ვიკვლევ—ღირს დასაწერად,თუ არა.

– მე დიდის საამოვნებით წავიკითხე,უბასუხა სტუმარმა: შენი აღწერა ომებისა ვანდალებთან, სპარსელებთან და გოთებთან. მე მარტო ეს მიკვირს,შენ აქამომდე რატომ არ გაუგზავნიხართ ხერსონესის მადნების სათხრელად ჩვენს მეგობარ პეტროსასთან ერთად. თუ იუსტინიანე აგრე სასტიკად ჰსჯის ტყუილის ოქმების შედგენისათვის,მართლის დაწერისათვის უფრო სასტიკად არ უნდა მოქცეულიყო?

– ნუ გეშინიან, არც მე გადავურჩი სასჯელსა, ჰსთქვა პროკოპიმ: იუსტინიანემ შემარჩინა თავი მხრებზედ, მაგრამ ლამოდა პატიოსნება ჩამოერთმია ჩემთვის. იმოდენად თვითონ არა, რამოდენადაც მისი მშვენიერი ქაჯი ამას ჰსცდილობდა. ჩემს წიგნში მე ვანიშნე მკითგველს, რომ იუსტინიანე თავის ცოლის მახეშია გაბმული და ცოლს სურს ბატონობა, ხოლო ისე კი, რომ არავინ აზრს არ მოვიდეს. როცა ჩემი თხზულება ქვეყნად გამოვიდა,თეოდორამ დამიბარა. როცა მის ოთახში შეველ და მის წინ დავინახე ჩემი წიგნი,მაშინვე ეს ვიფიქრე: სპარსელმა მომკვეთა ხელი, რომელმაც ეს წიგნი დასწერა და ეს დედაკაცი კიდევ მომკვეთს თავს,რომელმაც ეგ წიგნი მოისაზრა. მაგრამ მარტო ის იკმარა,რომ გამომიწოდა ოქროს წულით მორთული პატარა ფეხი საკოცნელად, მშვენივრად გამიღიმა და მითხრა: „შენ, პროკოპივ, ძალიან საუცხოვოდ და ჰსწერ ბერძნულად,საუცხოვოდ და ყოველსფერს მართლად!.. მე მირჩიეს წამებძანებინე შენ ბოსფორს თევზთა საზრდოდ, მაგრამ ვიფიქრე, რომ რომელსაც ეგრე კარგად ჰსცოდნია მწარის თქმა,კარგადვე ეცოდინება იმის თქმაც,რაც ჩვენ გვიაძება. კარგი მაყინვებელი და მძრახველი

იუსტინიანესი კარგი მაქებარიც უნდა იყოს მისივე. სასჯელად იმ წიგნისაგამო, რომელიც იმპერატორის საომარს საქმეზედ დაგიწერია, შენ უნდა დაჰსწერო სხვა წიგნი მის სამშვიდობო საქმეებზედაც,—სახელდობრ, მასზედ რაც შენობები აუგია. ვიცი დამეთანხმები რომ მისგან აღმართული შენობანი სახელოვანნი არიან. შენ რომ კანონის მცოდნე იყო, ზედ დაურთავდი ქებას მის კანონ-მდებლობისათვისაც. (ეს კი მართალი ჰსთქვა იმ მშვენიერმა სატანამ.) მაშ შენ ვით ცოცხალი მაგალითი იუსტინიანეს სულგრძელებისა,აღასრულებ ჩემს შემოკვეთილს. თვითონშენციცირომუწინდელისიმპერატორების დროს არა ერთს მწერალს, უფრო უმციირეს დანაშაულობისათვის,წართმევია თვალი,ცხვირი და სხვა ასონი, რომელთ მოშორება ძალიან სასიამოვნოარ უნდა იყოს. დაიხსომე,რომ თუ შენ არ მოიწონებ იუსტინიანეს ნაშენობებსმაგისთანას უგემურებას დიდხანს ცოცხალი ვერ გადურჩები; იმის ცდაში და ზრუნვაში მე ვიქნები,—რომ ღმერთთა დაგსაჯონ შენ სიკვდილითა. ეხლა კი იუსტინიანე ჯილდოდ გაძლევს შენ სენატორობას, ეგ ჯილდო მე მოგიხერხე, ჩემი მადრიელი აყავ: მე მინდოდა, თვით შენზედვე ამხდარიყო შენივე სიტყვები, რომ „თეოდორას ყოვლად-შემძლებელია და ბოროტი გავლენა აქვსო.“ ამის შემდეგ კიდევ ფეხს მაკოცნინა და კოცნის დროს პატარა ოქროს წულა ამომკრა სახეში და დამითხოვა. მე კი კინალამ ანდერძის დაწერას ხელი არ მივყავ, რომ ამ,—დედაკაცის სახეში განხორციელებულს,—სატანასთან მოვდიოდი. კაცმა მართალი უნდა ჰსთქვას,წუხით მოხსენება იუსტინიანის ნაშენობისა უსინდისობა იქნება. ან უნდა სულ ხმა არ ამოვილო,ან უნდა ვაქო. თუ ხმას არ ამოვიღებ—სიცოცხლეს გავეყრები, თუ ხმას ამოვიღებ და არ ვაქებ სიცოცხლესაც უნდა გამოვესალმო და სინდისსაც. მაშასადამე ორში ერთი დამშთენია: ან ქება, ანუ სიცოცხლეზედ ხელის აღება. მე ისეთი სუსტი ვარ, ამოიოხრა პროკოპიმ, რომ პირველს ვრჩეო და... ამის გამო ცოცხალიც ვარ.

– განა არ შეიძლება ნაშენობებიც უქო, უთხრა სტუმარმა,დაიხსა რა ხელახლად ღვინო:

და ამასთანავე დაწერო საიდუმლო ისტორია იუსტინიანისა და თეოდორას სამარცხვინო საქმეებზედაც?

პროკოპი ფეხზედ წამოვარდა.

— ემმაკური აზრია, მაგრამ დიდი აზრია! დაი-ძახა პროკოპიმ: ეგ აზრი, მეგობარო ჩემო, სწორედ შენი ღირსია. ერთი რამ კი მაწუხებს: მე ვერ შევიძლებ ყველაფერი დაწვრილებით აღვსწერო მთელი ჭუჭყი მაგ ისტორიისა გამოვფინო; ზიზღი, ყოველს ღონეს წამართმევს. ან რას იტყვის შთამომავლობა პროკოპიზედ, რომელიც ერთის მხრით იუსტინიანის ქებას დაჰსტოვებს და მეორის მხრით მის საქმეთა განსჯას და მის სამარცხვინო საქციელთა ამბავსა?

— ამას იტყვის: პროკოპი უპირატესი და უდიდესი ისტორიკოსი ყოფილაო და ამასთანავე იგი ყოფილა ნაყოფი და სხვერპლი ბიზანტიის იმპერიისაო. ეხლა ერთი ეს მითხარ: ეს ბოლონდელი ომი სპარსელებთან ბელიზარის როგორ მოუხდა

— ისე მოუხდა, რომ ბელიზარიმ, ჩვეულებისამებრ, გაიმარჯვა, დაამარცხა სპარსელები და შერიგებაზედ ლაპარაკი დაიწყო თუ არა ყვინთანა, მოვიდა არეობიდი და მოუტანა ამბავი, რომ უბელიზარიოდ ბიზანტიაში საქმეც გაუთავებიათ სპარსელებთან და ექვსის თვით შერიგებულან. იუსტინიანეს ფული უჭირდა; თითქო ბელიზარის ველარ ენდოო და ექვსი ათასი ლიტრა ოქრო გამოართო და მახეში გაბმული ყენი ხელიდამ გაგვაშვებინა აი ნარზესი ამისთანა შემთხვევაში ჩვენზედ ჭკვიანად მოიქცა. როცა ნარზესი არაბებს ეომებოდა, მაგისტანავე ამბით და ბძანებით ეწვია არეობინდი ნარზესმა იმპერატორის ბძანებას ყურიც არ ათხოვა უბძანა და საპყრობილეში დაამწყვდევინა იმპერატორის მოციქული, თითონ კი განაგრძო ომი, ვიდრე სრულებით არ დაამარცხა არაბნი. მაშინ გამოუშვა საპყრობილედამ მოციქული და გაისტუმრა სიზანტიას დიდის ბოდიშითა. უკეთესადლა შეიძლებოდა ბოდიშის მოხდა როგორც ნარზესმა მოიხადა: სამოც-და-ათი ციხე და ქალაქი აიღო, და ყოველივე მათი განძი დაინარჩუნა.

— ეგ ნარზესი...

— თანამედროეთა შორის ყველაზედ უდიდესი კაცია, ჩამოართვა სიტყვა პროკოპიმ: ასე რომ შენზედაც, ჩემო ცეტეგ, რომის პრეფექტო! იგი შეუძლებელს არ შეეჭიდება ხოლმე ჩვენსავით. ჩვენ კი, ე. ი. ბელიზარი და კოჭლი პროკოპი, დავბრუნდით ბიზანტიას გულნატკენად და კბილთა ღრჭენით და მაინც უწინდელებ დავშითთ ჭკვამოუპოვენელად და ძაღლისაებრ ერთგულად. კიდევ კარგია, ანტონინა, ბელიზარის ცოლი აღარ ეტრფიალება ყმაწვილ კაცების თაიგულებსა და ლექსებსა და ეხლა ეს ცოლ-ქმარნი, ლომი და გვრიტი, ბედნიერად სცხოვრებენ აქ რომში. ბელიზარი სულ იმის ლოდინშია—აცა ერთი შემთხვევა რამ მომეცესო, რომ ჩემი ერთგულება იუსტინიანეს ხელახლად დავუმტკიცოო. იუსტინიანე მისი ტრფიალების საგანია ისე როგორც ჩემია ბელიზარი. ახლა შენ მიაბზე შენი ამბავი: რამ მოგიყვანა აქ?

ცეტეგმა უსვენებლივ გადაყლაპა ღვინით სავსე ჭიქა. მის სახეს დაჩნეული ჰქონდა ნიშნები ღრმა ფიქრებისა და მწუხარებისა. საფეთქლებზედ კანი ნაოჭად შეჰკეცოდა. მოკუმშულს ბაგეზედ ხანდისხან გაუბრუნდა ხოლმე დამაცინარი ღიმილი, რომელიც ძალიან უხდებოდა და აყმაწვილებდა. თვალებს ჩვეულებრივ ნახევრად ახილებდა ხოლმე და თუ გაახილებდა სრულიად, ისიც ერთს წუთს. მაშინ თვალთ მეტყველება მისი საშიშარი იყო; მისი თვალი თავიდიმ ფეხამდე განსჭვრეტდა ხოლმე და სიცივით შეაჟრჟოლებდა მას, ვისაც თვალს მიაქცევდა. მისი სახის მეტყველება ამბობდა, რომ იგი უგულოა და შეურყეველი.

— შენ ხომ იცი, ჰსთქვა ცეტეგმა: რომ მე ჩემის თვალით ვნახე დაცემა რომისა, კაპიტოლიისა, ჩემის სახლისა. მე გადამარჩინეს რაღაც სასწაულით ჩემთა კეთილ-მყოფელთა. აი ეხლა აქ მოვსულვარ, რომ იუსტინიანეს მოვაგონო რაც აღმიტქვა, იტალიას განვათავისუფლებ გოთთაგანაო. მე არ მოვეშვები, ვიდრე თავის ილთქმას არ აასლულებს.

— მაშ შენ დიდი ხანი და დრო მოგინდება, თუ მაგას მოუცდი.

— მეც ვგრე მგონია. რასაკვირველია მე უფრო თეოდორას იმედი მაქვს. ჩვენ ჯერ ახალგაზდები ვიყავით, რომ ერთმანეთს ვიცნობდით და

ერთმანეთის ფასიც ვიცოდით. თეოდორა იყო ისეთი მშვენიერი ქალი, რომ იქნობამდე მისებრი არ მენახა, და მე... მე ვიყავი....

— შენ იყავ ცეტეგი, ეგეც სამყოფია, ჰსთქვა პროკოპიმ.

— თუმცა თეოდორა ჩემთან კარგად არის გაწყობილი, განაგრძო ცეტეგმა: მაგრამ მაინც ომის უარზედა დგას. იგი ამბობს, რომ ეკლესიების აშენება უფრო სათნო საქმეაო, ვიდრე ქალაქების აოხრებაო. მე იმ დედა-კაცისა ვერა გამიგია რა.... საიღამ და როგორ გამოიცვალა ესე? ჯერ კიდევ იმოდენათ სიბერე არ მორევია, რომ თვის მგზავს დედა-კაცების ჩვეულებას აჰყვეს და სულის ცხონებას შეუდგეს ესე იგი, კიპრიდას გამოეთხოვოს და გოლგოთას მიჰმართოს.

— განა შენ არ შეგიტყვია ის, რაც შენ და იუსტინიანეს გარდა, სხვამ ყველამ იცის? ჰსთქვა პროკოპიმ: მშვენიერი ხელმწიფა ავად-მყოფია, საშინელი ტკივილები ჰსტანჯვენ. შენ ეს გიკვირს თუ? დიახ იგი იტანს ამ ტკივილებს, უმაღავს კიდევ იუსტინიანეს და ამისთვის ხმარობს კაცისაგან დაუჯერებელს მხნეობას. უმაღავს იმიტომ რომ ამ უდიდესს და უმცირესს კაცს თავ-მოყვარეთა შორის ჰსძულს ყოველი სნეული: იგი ვერ იტანს თვის ახლო-მახლო ყოველს მას, რაც მომავლინებელია ტანჯვისა და სიკვდილისა: ხომ ესე დალაგებული ჰყავს თეოდორას იუსტინიანე, მაგრამ მე დარწმუნებული ვარ, რომ შეიტყოს ავად-მყოფობა თეოდორასი. მაშინვე თეოდორას თავს უკრავს და სადმე შორეულს ქალქში გაისტუმრეს იმ სახით კი, რასაკვირველია, ვითომც მისის მორჩენის გულმტკივნეულობაში და ფიქრშია. ამიტომაც თეოდორა ჯოჯონეთის ტანჯვას ითმენს პირზედ ღიმილით. საშინლად უნდა ატარებდეს ღამეებს; დღისით კი, იმპერატორის წინაშე, სადილზედ, თუ საყდარში ან საჯაროდ გამოსვლაზედ იგი გასაოცებლად თავს იმაგრებს და ჰფარავს ყოველს ფერს. თვით მის სიტურფესაც ბევრი არა დაჰკლებია რა აურაბელის ხელოვნების შემწეობისაგამო. თითქო უფრო განაზღაურებამ მის უფლებების-მოყვარეობას სამზღვარი კი აღარა აქვს. საკვირველი დედა-კაცია! მართალია, — თუმცა წვრილმან საქმეებში

არა უგვანის ღონისძიების ხმარება არ ეთაკილება, მაგრამ მძიმე სახელმწიფოს საქმეებში კი იგი იქცევა თანხმად თავისის რწმენისა.

— ეგ მართალია. იმპერატორი მზად იყო კიდევ გოთთა მეფის პირობების მისაღებად. თეოდორა ომის თაობაზედ დიდს უარს ამბობდა და მე მეგონა კიდევ, აი ყველა იმედი დაგვემხო მეთქი. მაგრამ უცებ ფიქრად მომივიდა: ხომ ღვთის მოყვარეობაზედ თავსა ჰსდებს, მოდი ამით როგორმე შევავაგულიანებ მეთქი. მე მაშინვე გავეშურე თეოდორასაკენ. სწორედ ის დღე იყო, როცა იუსტინიანეს უნდა თავისი გარდაწყვეტილება გამოეცხადებინა გოთთა მოციქულებისათვის. „შენ ყოველს შენს განძსა და ნივთეულობას ეკლესიების აშენებაზედ ხარჯავ, ვუთხარ მე თეოდორას: მაგისტანა ეკლესიები ვჰსთქვათ ასი ააშენო, მეტს ხომ ვერ ააშენებ. აბა ეხლა იფიქრე: იტალია რომ გოთებს დარჩეს, ამით რამდენი ათასი ეკლესია ჩაუვარდებათ ხელში იმ რჯულიდამ გადამდგართა არიანელთა. ნუ თუ შენა გგონია, რომ შენმა ასმა ეკლესიამ იმ ათასის ადგილი დაიჭიროს?“, ამის თქმამ გასჭრა. თეოდორა წამოხტა ტახტიდამ და ჰსთქვა:

— „არა, მე მაგისტანა ცოდვას არ ჩავიდენ. თუ ჩვენ ვერ შევიძლებთ, რომ ის ეკლესიები ჩამოვართვათ იმ რჯულ-გამდგარებს, ამას მაინც ვიზამთ, რომ ჩვენის ნებით არ დაუთმოთ. არა, იმპერატორი ნებაყოფლობით ვერ დაუთმობს მათ იტალიას. გმადლობ, ცეტეგ! წმინდანნი შეგვინდობენ რაც ყმაწვილობას ჩვენ შეგვიცოდნია, რადგან შენ ეხლა უმძიმესის ცოდვისაგან დამიხსენ.“ ამის შემერედ მოიწვია იმპერატორი სადილზედ, აავსო ყვავილებით, ლოცვით და კოცნით, აუნთო გულში სიყვარული ქრისტესი და იქამდინ მიიყვანა, რომ იუსტინიანემ შერიგებაზედ გოთთა მოციქულებსა უარი უთხრა. შერიგება ვსთქვათ, რომ გადიდვა, საქმე იმაშია რა გზით გავაბედვინოთ იუსტინიანეს ომი? აი ეს არ ვიცი. მაგრამ იმედია ამის გზასაც ვიპოვი. რომი უნდა განთავისუფლებულ იქმნეს ბარბაროზთაგან.

(შექცევი იქნება.)

სახელმწიფო საინფორმაციო პოლიტიკის, ინფორმაციის უზრუნველყოფის, მონიტორინგისა და რეგულირების აქტივობების განხორციელების შესახებ

ქართული ანბანი და ზირველი საკითხავი წიგნი, სახელობაში სახმარებელი, ახალი ვრცელად და შევსებული გამოცემა, ფასი ორი შაური. ისეილება გამომცემლის გრიქუროვის წიგნების მაღაზიაში კუკიის ხიდთან. ვინც ნაღდ ფულზედ ახს, ან მომეტებულს ეგ ზემქლიარს ერთბაშად იეიდის, იმას ეგ ზემქლიარსი დაეთობა 9 კანეიკათა.

დარიგება მასწავლებელთათვის შესახებ ხმარებისა წინეთ მოხსენებული წიგნისა, ფასი ერთი შაური, ისეილება იქვე და მელიქიშვილის სტამბაში.

დედა ენა, ანუ ანბანი და ზირველი საკითხავი წიგნი, სახელწოდებაში სახმარებელი გამოცემა ზირველი, შექმული მრავალი სურათებითა, ფასი ექვსი შაური, ედაში გადაკრული ცხრა შაური, ისეილება ვართანოვის წიგნის მაღაზიაში კუკიის ხიდზედ ვინც ნაღდ ფულზედ იეიდის ერთათ ოც და ათ ეგ ზემქლიარსა, ან მომეტებულსა, იმას დაეთობა უედო ეგ ზემქლიარსი სუთ შაურათ, ედიანი ორ აბაზათ.

ბუნების კარი, ანუ საკითხავი წიგნი დაბალ კლასებში სახმარებელი, მესამე გამოცემა, შევსებული და შექმული სურათებითა და საქართველოს კარტითა, ფასი სუთმეტი შაური. ისეილება ვართანოვის მაღაზიაში. ეგ ზემქლიარსი დაეთობათ თოთხმეტ შაურათ, ვინც თხუთმეტ ეგ ზემქლიარსს ერთათ ნაღდ ფულზედ იეიდის, ცამეტ შაურათ, ვინც ერთათ წაიღებს ოც და ეგ ზემქლიარსა და სამ აბაზათ ან ეგ ზემქლიარსის ერთათ შეიდეგლსა. ვინაც სურს ედაში გადაკრული მიიღოს, უნდა ამ ფასს დაუმატოს სამი შაური.

საყმაწვილო კონა ზირველ დაწეებითი მოთხრობებისა ბუნების მეცნიერებებიდან, გამოცემა ზირველი, ფასი ექვსი შაური. ისეილება თფილისში ვართანოვის და გრიქუროვის მაღაზიებში და ქუთაისში სვიმონ ჩოხანიძესთანა.

ისეილება უფ. ვართანოვის წიგნის მაღაზიაში ქართული წიგნი ბლოგა მიწვე მრავალე მიორისა გამოცემული ზაქ. ჭიჭინაძისაგან. ფასი ერთი შაური.

ორის თვის ანგარიში

რუისის გამსესხებელ-შემნახველ ამხანაგობისა იენისისა და ივლისისა 1877 წლისა შემოწმებული და დამტკიცებული რჩევისაგან 19 აგვისტოს ამ წელსა.

Table with 4 columns: No. (წიგნი), Description (შე მო ს ა ვ ა ლ ი :), Price (მან.), Quantity (კან). It lists various books and their details in two main sections.

რჩევის თავსმჯდომარე: თ. ნ. დიასამიძე.
რჩევის: { ივანე კლიმიევი, გლანა ბეჟანაშვილი, ვოგია კავლელაშვილი, ვიორჯი მამაცაოვი.
წვერნი: { ვიორჯი მამაცაოვი.

წვერნი: { მიხეილ კლიმიევი, სოსე დებრიძე, ესტატე ბუზიაშვილი.

Дозволено цензурою. Тифлиси, 14 Сентября 1877 г. Типография Е. Хеладзе. რედაქტორი და გამომცემელი ილია ჭავჭავაძე.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთ „ივერიის“ განმეორებითი გამოცემის პროექტისა და იდუის ავტორი, რედაქტორ-გამომცემელი ნუგ ზარ ჭიაბერაშვილი
სარედაქციო ჯგუფი: ნელი დარბაძე, ნინო კერატიშვილი, ნინო შავაძე, ნინო გლუნიჩაძე, ლალი გორჩილაშვილი, თამუნა დვალი, მერაბ დვალი, აკაკი იობაშვილი. მხატვარი, ბუბა არაბული, დიზაინერი ლაშა ჩხენკელი
პროექტი: ივანია - ნანსუნი ლაზარაძე - მომავლის მანსარინაძე
პროექტის მხარდამჭერი საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა
გაზეთი „ივერია“ აღდგენილია, - განმეორებითი გამოცემა დაწყებულია 2011 წლის 2 აბვისტოს
მომთავარი შპს „საგაომთავრო სანი ქართული ელიტა“ საიდენტიფიკაციო №404852174
მისამართი: გ. ლეონიძის 11ა; ტელ.: (+995 32) 299 76 53; chiaberashvili@gmail.com